

MATEUSZ DANIELEWSKI

UNIwersytet Warszawski
WYDZIAŁ STUDIÓW MIĘDZYNARODOWYCH I POLITYCZNYCH
E-MAIL: MATEUSZ.DANIELEWSKI92@ONET.PL

Stosunki Federacji Rosyjskiej z Republiką Korei po zakończeniu zimnej wojny (1991–2017)

STRESZCZENIE

Relacje na linii ZSRR – Republika Korei do lat osiemdziesiątych XX wieku były wrogie z powodów ideologicznych. Związek Radziecki, zainteresowany sukcesem gospodarczym Korei Południowej, postanowił jednak rozszerzać współpracę z Seulem. Republika Korei zyskała na znaczeniu w polityce rosyjskiej po objęciu władzy przez Władimira Putina. Federacja Rosyjska utrzymuje dobre wielowymiarowe stosunki z Republiką Korei, będąc jednocześnie mediatorem w relacjach międzykoreańskich.

SŁOWA KLUCZOWE

Rosja, Republika Korei, polityka, współpraca

Wstęp

Republika Korei jest jednym z najistotniejszych państw Azji Północno-Wschodniej. Należy do najsilniejszych gospodarek światowych. Dynamiczny rozwój Republiki Korei jest dowodem głębokich zmian w polityce światowej. O znaczeniu tego państwa świadczy między innymi to, że zajmuje ono kluczowe miejsce w polityce zagranicznej jednego z mocarstw światowych – Federacji Rosyjskiej. Mając na uwadze geostrategiczne znaczenie powyższych państw, Republika Korei postrzega Federację Rosyjską jako mocarstwo, które może mieć duże znaczenie w rozwoju sytuacji na Półwyspie Koreańskim. Należy również podkreślić, iż jednym z priorytetów Republiki Korei jest dążenie do pogłębiania współpracy gospodarczej z Rosją.

Tematem artykułu są stosunki Federacji Rosyjskiej z Republiką Korei po zakończeniu zimnej wojny. Wybór tematyki podyktowany jest chęcią przeanalizowania i przedstawienia roli Republiki Korei w polityce zagranicznej Rosji, a także znaczenia Rosji w polityce koreańskiej. Autor chce zwrócić uwagę czytelnika na interesy narodowe oraz znaczenie bilateralnych relacji między powyższymi państwami. Temat ten jest aktualny nie tylko na skalę ogólnopolską, ale i międzynarodową.

Celem niniejszego artykułu jest analiza stosunków rosyjsko-południowokoreańskich. Autor skupił się na okresie po zakończeniu zimnej wojny. W ramach realizacji powyższego celu należy postawić kilka podstawowych pytań badawczych:

- Jakie znaczenie ma Republika Korei w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej?
- Jakie znaczenie ma Federacja Rosyjska w polityce zagranicznej Republiki Korei?
- W jaki sposób Federacja Rosyjska układa swoje relacje z Republiką Korei?

Federacja Rosyjska i jej próby budowy pozytywnych stosunków z Republiką Korei

Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku doszło do znaczących przemian w międzynarodowym układzie sił. Po zmianach, jakie zaszły w wyniku reform Michaiła Gorbaczowa, w listopadzie 1990 roku nawiązano radziecko-południowokoreańskie stosunki dyplomatyczne podczas spotkania ministrów spraw zagranicznych obu państw w San Francisco. Po transformacji ustrojowej Federacja Rosyjska utrzymuje pozytywne relacje z Koreą Południową.

W 1990 roku Republika Korei przyznała Związkowi Radzieckiemu kredyt o wartości trzech miliardów dolarów. Był to pierwszy krok ku zbliżeniu w stosunkach dwustronnych. Następnie pod koniec 1992 roku Borys Jelcyn złożył wizytę w Seulu w celu podpisania dwóch dokumentów: „Traktatu na temat podstawowych stosunków” i „Protokołu o rosyjsko-południowokoreańskiej wymianie wojskowej”¹. Dwa lata później Kim Young-sam, prezydent Republiki Korei, udał się z wizytą do Moskwy, gdzie zadeklarował „nadzieje na konstruktywne i wzajemnie dopełniające się partnerstwo”². Ponadto, została wtedy przekazana stronie koreańskiej czarna skrzynka z zestrzelonego przez sowietów w 1983 roku samolotu linii Korean Air oraz dokumenty z czasów zimnowojennych, które wyjaśniały, w jaki sposób przywódca KRL-D Kim Ir Sen planował zaatakować południową część Półwyspu Koreańskiego. Dodatkowo Borys Jelcyn

¹ K. Jae-nam, *Direction of South Korea's Policy toward Russia*, „Korea Focus”, Seoul 1999, s. 77–78.

² R. Jakimowicz, *Polityka Federacji Rosyjskiej wobec regionu Azji i Pacyfiku, Azji Centralnej i Arktyki*, Kraków 2015, s. 207.

zapewnił Kim Young-sama, iż dawny radziecko-północnokoreański „Traktat o przyjaźni i współpracy” nie zobowiązuje już Federacji Rosyjskiej do pomocy KRL-D w przypadku wybuchu wojny³.

Południowokoreański prezydent Kim Young-sam w 1993 roku zaproponował Chinom i Japonii zorganizowanie konferencji na temat bezpieczeństwa w Azji Północno-Wschodniej, na którą powinny zostać zaproszone Stany Zjednoczone oraz Federacja Rosyjska jako mocarstwa mające wkład w promocję regionu⁴.

Stosunki rosyjsko-południowokoreańskie rozwijały się w wymiarze dyplomatycznym, kulturalnym, politycznym i wojskowym. W związku z kryzysami gospodarczymi po obu stronach w 1997 roku współpraca handlowa była słaba⁵. Republika Korei postrzegała Federację Rosyjską jako pośrednika w relacjach z KRL-D. Rosja natomiast wyrażała nadzieję na odbudowanie swojej gospodarki dzięki rosyjsko-południowokoreańskiej współpracy gospodarczej⁶.

W 1998 roku doszło do chwilowego pogorszenia relacji w związku z oskarżeniem południowokoreańskiego dyplomaty w Rosji o szpiegostwo na rzecz swojego państwa. Nie było zaskoczeniem, iż Republika Korei natychmiast odwołała ambasadora Federacji Rosyjskiej. Dzięki sprawnym działaniom ministrów spraw zagranicznych obu stron spór rozwiązano tego samego roku, przywracając jednocześnie dyplomatów na poprzednie stanowiska. Kim Dae-jung, ówczesny prezydent Republiki Korei, dążył do poprawy relacji z Rosją w związku z realizacją tzw. dyplomacji handlowej. Wynikiem tego były wizyty południowokoreańskich delegacji oraz samego prezydenta w Moskwie w maju 1999 roku⁷.

Stosunki Federacji Rosyjskiej z Republiką Korei w porównaniu z relacjami rosyjsko-japońskimi i rosyjsko-chińskimi zasadniczo się różniły: (1) w stosunkach rosyjsko-południowokoreańskich nie występowały żadne spory terytorialne i graniczne; (2) Korea Południowa nigdy nie dążyła do konfliktu i rywalizacji z Rosją (ale Rosja carska na przełomie XIX/XX wieku wraz z Japonią usiłowały uzyskać wpływy na Półwyspie Koreańskim, proponując między innymi linię podziału wzdłuż 38. równoleżnika); (3) Rosja popierała pokojowe zjednoczenie Półwyspu Koreańskiego, w przeciwieństwie do Chin i Japonii; (4) Republika Korei spośród państw Azji Północno-Wschodniej była najbardziej zainteresowana wprowadzeniem produktów na rynek rosyjski; (5) obie strony wzajemnie uzupełniały swoje interesy⁸.

³ G. Rozman, *South Korean Strategic Thought toward Russia*, [w:] G. Rozman, H. In-Taek, L. Shin-wha, *South Korean Strategic Thought toward Asia*, New York 2008, s. 207–209.

⁴ K. Bong-koo, *South Korea-Russia Relations and Presidential Summitry*, “Korea Focus”, The Korea Foundation, Seoul 1999, s. 55.

⁵ K. Jae-nam, op. cit., s. 76.

⁶ S. Beom-Shik, *Post-Cold War Russian Foreign Policy and the Korean Peninsula*, [in:] T. Akaha, A. Vassilieva, *Russia and East Asia. Informal and gradual integration*, New York 2014, s. 135.

⁷ Ibidem, s. 77.

⁸ R. Jakimowicz, op. cit., s. 208.

Należy podkreślić, iż mimo korzystnych relacji Korea Południowa w polityce zagranicznej Rosji miała o wiele mniejsze znaczenie niż Chiny i Japonia z powodu mniejszego potencjału gospodarczego. Ponadto, Seulowi bardziej sprzyjała współpraca z Waszyngtonem, który posiadał ogromne wpływy w południowej części Półwyspu Koreańskiego, a także w całej Azji Północno-Wschodniej, co utrudniało rozwijanie relacji z Moskwą.

Znaczenie Republiki Korei w polityce zagranicznej Władimira Putina

Polityka następcy Borysa Jelcyna, Władimira Putina, od początku prezydentury (31 grudnia 1999 roku) służyła dążeniom do odzyskania rosyjskich wpływów na Półwyspie Koreańskim. Pragmatyczne podejście Rosji prowadziło do propagowania stabilizacji w regionie przy uwzględnieniu ról Republiki Korei i KRL-D w łagodzeniu sporów międzykoreańskich oraz rozszerzenia stosunków zarówno z Południem, jak i Północą przy jednoczesnej realizacji interesów trzech stron⁹.

Republika Korei pod rządami Kim Dae-junga chciała umocnić relacje z Federacją Rosyjską z kilku powodów: (1) Rosja jako jedno z nielicznych mocarstw światowych odbudowała stosunki z KRL-D, co umożliwia jej oddziaływanie na stronę północnokoreańską; (2) Moskwa, wedle Seulu, miała predyspozycje do bycia mediatorem na Półwyspie Koreańskim, który mógłby doprowadzić do pokojowej unifikacji obu państw koreańskich; (3) Rosja, która jest stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, może pomóc w promocji Korei Południowej na arenie międzynarodowej; (4) gospodarka południowokoreańska dzięki współpracy na linii Moskwa-Seul może zostać wzbogacona o zaawansowaną technologię rosyjską; (5) duża grupa Koreańczyków zamieszkała w Rosji (głównie na Syberii i Dalekim Wschodzie) może przyczynić się do wzmocnienia relacji obu państw; (6) współpraca kulturalna z Federacją Rosyjską może torować drogę do promocji cywilizacji koreańskiej¹⁰.

Wizyta prezydenta Rosji Władimira Putina w Seulu w 2001 roku była sygnałem rozwoju relacji rosyjsko-południowokoreańskich. Administracja południowokoreańska zakomunikowała wtedy, że „utrzymywanie i umacnianie traktatu ABM¹¹ jest podstawą do strategicznej stabilności”¹².

⁹ H. Hyun-ik, *Strategic Cooperation between South Korea and Russia*, „Korea Focus”, The Korea Foundation, Seoul 2002, s. 96.

¹⁰ K. Jae-nam, op. cit., s. 210.

¹¹ Anti-Ballistic Missile Treaty (ABM) – „traktat podpisany w 1972 roku między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim o nieograniczonym czasowo ograniczeniu rozwoju, testowania i rozmieszczania systemów antybalistycznych”. Zob. *Anti-Ballistic Missile Treaty*, [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Anti-Ballistic_Missile_Treaty#Bibliografia [dostęp: 22.12.2017].

¹² R. Jakimowicz, op. cit., s. 211.

W 2003 roku nowy prezydent Republiki Korei Roh Moo-hyun postanowił dążyć do pogłębienia współpracy gospodarczej z Rosją. Dwa lata później Putin wraz z Roh Moo-hyunem podczas szczytu APEC zawarli „Plan działania dotyczący współpracy gospodarczej i handlowej”¹³.

KRL-D ogłosiła w 2005 roku, iż weszła w posiadanie bomby jądrowej, co zaskoczyło społeczność międzynarodową. Przeprowadzony w 2006 roku test nuklearny okazał się dużym problemem w stosunkach rosyjsko-południowokoreańskich. Federacja Rosyjska ma ogromną moc oddziaływania na stronę północnokoreańską oraz wpływ na bezpieczeństwo całej Azji Północno-Wschodniej, dlatego też dąży do powstrzymania tego rodzaju incydentów. Z tego powodu Rosja postawiła strategię pragmatycznej polityki wobec KRL-D pod znak zapytania.

Kontynuacja pozytywnych stosunków wzajemnych po 2008 roku

Po objęciu prezydentury przez Dmitrija Miedwiediewa (2008–2012) Federacja Rosyjska głównie skupiała się na problemach w Azji Centralnej (wojna w Osetii Południowej) oraz poprawie stosunków z NATO. Nie oznaczało to, że Republika Korei nie pozostawała w obszarze zainteresowań polityki zagranicznej Rosji. Sam Dmitrij Miedwiediew często oświadczał, że stosunki z Koreą Południową są ważne nie tylko dla Rosji, ale i dla całego regionu Azji i Pacyfiku: „Stosunki Rosji z Koreą Południową są priorytetem dla regionu Azji i Pacyfiku i nasze partnerstwo uzyskuje charakter strategiczny”¹⁴.

Podczas prezydentury Dmitrija Miedwiediewa Federacja Rosyjska intensywnie szukała rozwiązań na rzecz promocji inwestowania na rosyjskim Dalekim Wschodzie. Ponadto, dzięki pozytywnym warunkom inwestycyjnym, przedsiębiorcy koreańscy wykazywali zainteresowanie prowadzeniem działalności gospodarczej w Rosji. W 2010 roku Miedwiediew podczas oficjalnej wizyty w Seulu oświadczył:

Rosja zainteresowana jest udziałem koreańskich inwestorów. Nie tylko inwestują oni pieniądze w miejsca pracy, ale również udostępniają nowoczesne technologie oraz wdrażają zasady nowoczesnej kultury produkcyjnej. Wśród najbardziej znaczących projektów w ostatnim czasie można wymienić uruchomienie fabryki samochodowej Hyundai Motors w Petersburgu, budowę nowej stoczni z udziałem spółki Daewoo-shopbuilding w Kraju Przymorskim, a także wspólne plany w zakresie zagospodarowania Syberii i Dalekiego Wschodu¹⁵.

¹³ Ibidem.

¹⁴ *Dmitrij Miedwiediew: stosunki Rosji z Koreą Południową priorytetem dla Regionu Azji i Pacyfiku*, [online] <https://pl.sputniknews.com/polish.ruvr.ru/2010/11/10/33212991> [dostęp: 28.12.2017].

¹⁵ Ibidem.

Kryzys finansowy z 2008 roku skłonił do polepszenia stosunków Rosja – Korea Południowa we wszystkich wymiarach. Strony podpisały porozumienia o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa i gospodarki podczas wizyty ówczesnego południowokoreańskiego prezydenta Lee Myung-baka w Moskwie. Ponadto, doszło do dialogu w sprawie projektu łączącego Kolej Transkoreańską z Koleją Transsyberyjską¹⁶.

Republika Korei w „rosyjskim zwrocie ku Azji” po 2012 roku

Po powrocie Władimira Putina na urząd prezydenta Federacji Rosyjskiej w 2012 roku zorganizowano szczyt APEC we Władywostoku. Pokazał on, iż Rosja zamierza skupić się na intensywniejszej realizacji swoich interesów gospodarczych dzięki stosunkom z państwami azjatyckimi. Był to krok ku stopniowemu uniezależnieniu się od Unii Europejskiej na rzecz głębszej współpracy z państwami Azji i Pacyfiku¹⁷.

W 2013 roku nowo wybrana prezydent Republiki Korei Park Geun-hye ogłosiła pomysł stworzenia połączenia infrastrukturalnego pod nazwą „Jedwabnej Drogi Ekspresowej”¹⁸. Realizacja tego projektu miała wzmocnić współpracę w dziedzinie handlowej i energetycznej, umożliwiając przesyłanie przez nowe rurociągi energii elektrycznej do państw euroazjatyckich. W tym samym roku, podczas wizyty delegacji południowokoreańskiej w Moskwie, obie strony podpisały 20 porozumień w dziedzinie gospodarczej, naukowej i wojskowej. Zadeklarowano wspólne zapobieganie niebezpiecznym działaniom wojennym, wspólną eksploatację przestrzeni kosmicznej, współpracę w sektorze paliwowo-energetycznym oraz realizację projektów transportowych¹⁹. Dodatkowo Władimir Putin podpisał dokument „Koncepcje polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej”, który odnosił się do polepszenia stosunków z państwami azjatyckimi. Rosja od tego momentu zaczęła dążyć do pośrednictwa w relacjach handlowych między Unią Europejską i regionem Azji i Pacyfiku²⁰.

¹⁶ J. Seung-Ho, *Russia's Policy on Nuclear Proliferation and National Unification on the Korean Peninsula*, „Pacific Focus”, August 2014, Vol. 29 (2), s. 174.

¹⁷ T. Dmochowski, *Rosja w regionie Azji i Pacyfiku*, [w:] *Region Azji i Pacyfiku w latach 1985–2015: ciągłość i zmiana w regionalnym systemie międzynarodowym*, red. A. Jarczewska, J. Zajączkowski, Warszawa 2016, s. 238.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ К. А. Кокарев, *Внешняя политика России и российско-корейские отношения*, Российский институт стратегических исследований, [online] <https://riss.ru/analytics/9369> [dostęp: 27.12.2017].

²⁰ *Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В. В. Путиным 12 февраля 2013 г.) (утратила силу)*, [online] http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents//asset_publisher/CptlCk6BZ29/

W 2014 roku, podczas szczytu G20, w Moskwie doszło do spotkania Park Geun-hye z Władimirem Putinem. Obie strony zadeklarowały wolę pogłębienia współpracy gospodarczej. Odnosząc się do relacji handlowych, wspólne obroty Korei Południowej i Rosji na rok 2015 wyniosły 16 miliardów dolarów. Jest to mniejsza suma w porównaniu do wyniku osiągniętego rok wcześniej – 25,8 miliarda dolarów²¹. Ważnym sygnałem pozytywnych relacji na linii Seul – Moskwa było wyraźne odsunięcie się Korei Południowej od wprowadzenia sankcji międzynarodowych wobec Rosji, która dokonała aneksji Krymu. W tym samym roku Rosja zadeklarowała, iż znosi obowiązek posiadania wiz dla turystów z Korei Południowej, co spowodowało zwiększenie ruchu turystycznego²².

W 2015 roku doszło do spotkania Park Geun-hye i Władimira Putina podczas szczytu w Seulu, gdzie zawarto 17 umów o dalszej współpracy w wymiarze politycznym i gospodarczym. Ponadto prezydenci obu państw potępili działania KRL-D wobec rozbudowy arsenału jądrowego. Dodatkowo strony omówiły plany rozbudowy kolejnego rurociągu, który ma służyć dostarczeniu gazu ziemnego z Syberii do Republiki Korei²³.

Rosja utrzymuje z Republiką Korei również dobre relacje kulturalne. Warto odnotować utworzoną w 2010 roku w Sankt Petersburgu wspólną inicjatywę „Dialog Rosja – Republika Korei”, w zakres której wchodzi takie zadania, jak:

- promocja kultury rosyjskiej i koreańskiej,
- umożliwienie młodym Rosjanom i Koreańczykom nauki na rosyjskich i koreańskich uczelniach wyższych poprzez stypendia naukowe,
- organizowanie spotkań biznesowych między rosyjskimi i koreańskimi biznesmenami,
- organizowanie konferencji naukowych, służących wymianie doświadczeń uczonych z Korei Południowej i Rosji,
- promocja zaawansowanych technologii pochodzących z Korei Południowej i Rosji,
- organizowanie wymian naukowych dla koreańskich i rosyjskich studentów²⁴.

content/id/122186?p_p_id=101_INSTANCE_CptICkB6BZ29&_101_INSTANCE_CptICkB6BZ29_languageId=ru_RU [dostęp: 27.12.2017].

²¹ Russian Exports. National Information Portal, *South Korean-Russian Bilateral Trade in 2015*, [online] <http://www.rusexporter.com/research/country/detail/4336> [dostęp: 30.12.2017].

²² *Russia, S. Korea Sign Visa-Free Agreement*, [online] <https://sputniknews.com/world/20131113184685828-Russia-S-Korea-Sign-Visa-Free-Agreement> [dostęp: 27.12.2017].

²³ J. Seung-Ho, op. cit., s. 174.

²⁴ *Цели и задачи*, [online] <http://drk.ru/info/goals> [dostęp: 28.12.2017].

Ryc. 1. Oficjalne logo organizacji „Dialog Rosja – Republika Korei”

Źródło: <http://spbu.ru/images/photo/KRD-CI-RUSSIAN-horizontal.jpg>
[dostęp: 29.12.2017].

Korea Południowa eksportuje do Rosji takie produkty, jak:

- pojazdy szynowe,
- reaktory jądrowe i kotły,
- sprzęt elektroniczny,
- tworzywa sztuczne,
- żelazo i stal,
- aparatura optyczna i medyczna,
- gumy,
- paliwa i oleje mineralne, produkty destylacyjne,
- meble,
- chemikalia organiczne,
- papier, wyroby z masy papierniczej i tektury²⁵.

Rosja natomiast eksportuje do Korei Południowej następujące towary:

- paliwa mineralne, ropa naftowa,
- ryby, skorupiaki, mięczaki,
- aluminium,
- żelazo i stal,
- chemikalia nieorganiczne,
- zboża,
- drewno,
- perły, kamienie szlachetne, metale, monety²⁶.

²⁵ Russian Exports. National Information Portal, *South Korean-Russian Bilateral Trade in 2015*, op. cit.

²⁶ Ibidem.

Korea Południowa, jako jedno z czołowych państw pod względem konsumpcji ropy naftowej (po Chinach, Indiach i Japonii), może przyczynić się do wzrostu rosyjskiego eksportu. Należy też zauważyć, że Rosja pozostaje trzecim po Stanach Zjednoczonych i Arabii Saudyjskiej państwem o największej produkcji ropy²⁷.

Rosja dąży do utrzymania przyjaznych stosunków i wzajemnie korzystnej współpracy z Republiką Korei, mając na względzie zwiększenie południowokoreańskiego udziału w rozwoju Syberii i Dalekiego Wschodu. W 2016 roku rozpoczęto prace nad stworzeniem sieci specjalnych obszarów eksportowych. Korea Południowa jest zainteresowana projektami rosyjskimi dotyczącymi rozwoju Północnej Drogi Morskiej, która pełni funkcje tranzytowe.

Zakończenie

Dzięki stosunkom rosyjsko-południowokoreańskim Federacja Rosyjska będzie dążyć do wzmocnienia swojej pozycji w Azji Północno-Wschodniej. Rosja ma nadzieję zwiększyć udział Korei Południowej w rozwoju rosyjskiego Dalekiego Wschodu, gdzie już są zakładane oddziały koreańskich koncernów, między innymi Samsung, LG czy Lotte. Seul jest zainteresowany intensyfikacją relacji z Moskwą, gdyż mogą one wpłynąć na dalsze losy Półwyspu Koreańskiego. Wymiar gospodarczy stosunków pogłębi się z racji wprowadzania w życie wspólnych inicjatyw handlowych, takich jak połączenie Kolei Transkoreańskiej z Koleją Transsyberyjską. Zdaniem autora Korea Południowa dzięki rozsądnej polityce zagranicznej wzmocni swoją pozycję na rynku rosyjskim.

RUSSIA-SOUTH KOREA RELATIONS AFTER THE END OF THE COLD WAR (1991–2017)

ABSTRACT

The Republic of Korea, as one of the most dynamic countries in the Asia-Pacific region, is crucial for Russian Federation's foreign policy. Relations between the USSR and the Republic of Korea until the 1980s were hostile due to ideological reasons. The Soviet Union, which was interested in the economic development of South Korea, was decided to expand cooperation with Seoul. The Republic of Korea became more important in Russian politics during Vladimir Putin's presidency. The Russian Federation maintains good multidimensional relations with the Republic of Korea while being a mediator in inter-Korean relations.

²⁷ W 2015 roku Federacja Rosyjska produkowała 10980 baryłek ropy naftowej dziennie. Natomiast zapotrzebowanie Korei Południowej na ropę naftową w tym samym roku wyniosło 2575 baryłek dziennie. Zob. *BP Statistical Review of World Energy June 2016*, [online] <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf> [dostęp: 2.12.2017].

KEYWORDS

Russia, Republic of Korea, policy, cooperation

BIBLIOGRAFIA

1. *Anti-Ballistic Missile Treaty*, [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Anti-Ballistic_Missile_Treaty#Bibliografia [dostęp: 22.12.2017].
2. Beom-Shik S., *Post-Cold War Russian Foreign Policy and the Korean Peninsula*, [in:] T. Akaha, A. Vassilieva, *Russia and East Asia. Informal and gradual integration*, New York 2014.
3. Bong-koo K., *South Korea-Russia Relations and Presidential Summitry*, "Korea Focus", The Korea Foundation, Seoul 1999.
4. *BP Statistical Review of World Energy June 2016*, [online] <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf> [dostęp: 2.12.2017].
5. *Dmitrij Miedwiediew: stosunki Rosji z Koreą Południową priorytetem dla Regionu Azji i Pacyfiku*, [online] <https://pl.sputniknews.com/polish.ruvr.ru/2010/11/10/33212991> [dostęp: 28.12.2017].
6. Dmochowski T., *Rosja w regionie Azji i Pacyfiku*, [w:] *Region Azji i Pacyfiku w latach 1985–2015: ciągłość i zmiana w regionalnym systemie międzynarodowym*, red. A. Jarczewska, J. Zajączkowski, Warszawa 2016.
7. Hyun-ik H., *Strategic Cooperation between South Korea and Russia*, "Korea Focus", The Korea Foundation, Seoul 2002.
8. Jae-nam K., *Direction of South Korea's Policy toward Russia*, "Korea Focus", Seoul 1999.
9. Jakimowicz R., *Polityka Federacji Rosyjskiej wobec regionu Azji i Pacyfiku, Azji Centralnej i Arktyki*, Kraków 2015.
10. Rozman G., *South Korean Strategic Thought toward Russia*, [w:] G. Rozman, H. In-Taek, L. Shin-wha, *South Korean Strategic Thought toward Asia*, New York 2008.
11. *Russia, S. Korea Sign Visa-Free Agreement*, [online] <https://sputniknews.com/world/20131113184685828-Russia-S-Korea-Sign-Visa-Free-Agreement> [dostęp: 27.12.2017].
12. Russian Exports. National Information Portal, *South Korean-Russian Bilateral Trade in 2015*, [online] <http://www.rusexporter.com/research/country/detail/4336> [dostęp: 30.12.2017].
13. Seung-Ho J., *Russia's Policy on Nuclear Proliferation and National Unification on the Korean Peninsula*, "Pacific Focus", August 2014, Vol. 29 (2).
14. Кокарев К. А., *Внешняя политика России и российско-корейские отношения*, Российский институт стратегических исследований, [online] <https://riss.ru/analytics/9369> [dostęp: 27.12.2017].
15. *Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В. В. Путиным 12 февраля 2013 г.) (утратила силу)*, [online] http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents//asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/122186?p_p_id=101_INSTANCE_CptICkB6BZ29&_101_INSTANCE_CptICkB6BZ29_languageId=ru_RU [dostęp: 27.12.2017].
16. *Цели и задачи*, [online] <http://drk.ru/info/goals> [dostęp: 28.12.2017].